

НАУКОВА РЕДАКЦІЙНА СТАТТЯ – МОВЛЕННЄВИЙ ЖАНР В КОНТЕКСТІ НАУКОВОГО СТИЛЮ

Н.Г. Іщенко, М.С. Криворотенко

Національний технічний університет України «КПІ»

У статті розглянуто таке поняття як мовленнєвий жанр «Наукова стаття» та його основні типи, подано різні дефініції редакційної статті і такого функціонального стилю мови як науковий, і на основі цього визначено особливості наукової редакційної статті, характерні ознаки, її специфіка. Досліджуються характерні позамовні риси наукового стилю, а саме логічність, абстрагованість, аргументованість тверджень, послідовність, точність, переконливість викладу інформації та інші. На їх основі відбувається визначення мовних рис (граматичних та лексичних особливостей). Детально висвітлюється поняття мовленнєвого жанру у лінгвістиці. Існує величезна різноманітність мовленнєвих жанрів, і різні дослідники представляють свої види мовленнєвих жанрів, які є дещо відмінними від тих видів мовленнєвих жанрів, що представляються іншими. Також виділяються стильові особливості мовленнєвого наукового жанру «Редакційна стаття», подається визначення наукової редакційної статті, та її завдання, яке полягає у представленні відомостей наукових та технічних досліджень стисло, узагальнено та зрозуміло.

Ключові слова: мовленнєвий жанр, редакційна стаття, науковий стиль, наукова редакційна стаття.

Науковий функціональний стиль мови є характерним для повідомлень, які містять наукову інформацію, обслуговує професійно-наукову сферу, інформує суспільство про досягнення науки і техніки, є посередником між суспільством і вченим світом. «Научный стиль представляет собой научную сферу общения и речевой деятельности, связанную с реализацией науки как формы общественного сознания; отражает теоретическое мышление, выступающее в понятийно – логической форме. Главнейшей формой мысли в области науки оказывается понятие, а языковое воплощение динамики мышления осуществляется в суждениях и умозаключениях, следующих одно за другим в логической последовательности» [4, с. 289].

Основною функцією наукового стилю є інформативна та пізнавальна, обмін науковою інформацією. А основним завданням є класифікація й систематизація знань, виклад результатів наукових досліджень.

«Научный стиль, характерен для текстов, предназначенных для сообщения точных сведений из какой-либо специальной области и для закрепления процесса познания» [5, с. 276].

«Сучасний науковий стиль характеризується прагненням до компресії – до стиснення, збільшення обсягу інформації при скороченні текстового простору. Оскільки наукові тексти вимагають максимально узагальненого і стислого викладу матеріалу, використовуються різні методи компресії, зокрема, з'єднання – синтаксичний спосіб стискання тексту, під час якого два або декілька речень, що містять тотожні елементи, накладаються одне на одне, утворюючи скорочену конструкцію» [7, с. 5].

Науковий стиль представлений низкою мовленнєвих жанрів. Мовленнєвий жанр – це комунікативна категорія репрезентації мовного коду, одиниці мисленнєво-мовленнєвої діяльності, яка забезпечує здійснення інтерактивної діяльності між комунікантами [1, с. 8]. Мовленнєвий жанр можна охарактеризувати як сукупність мовленнєвих текстів та висловлювань, що пов'язані з певними умовами та обставинами комунікативної сфери. Жанрова характеристика «...отражает специфические условия и цели определенной области не только своим содержанием (тематическим) и языковым стилем, то есть отбором словарных, фразеологических и грамматических средств языка, но прежде всего своим композиционным построением» [2, с. 14].

М.М. Бахтін поклав початок вивченню мовленнєвих жанрів. Його вважають засновником теорії мовленнєвих жанрів, він висунув свої концепції у дослідженні мовленнєвих жанрів. «В самом деле, к речевым жанрам мы должны отнести и короткие реплики бытового диалога (причем разнообразие видов бытового диалога в зависимости от его темы, ситуации, состава участников чрезвычайно велико), и бытовой рассказ, и письмо (во всех его разнообразных формах), и короткую стандартную военную команду, и развернутый и детализованный приказ, и довольно пестрый репертуар деловых документов (в большинстве случаев стандартный), и разнообразный мир публицистических выступлений (в широком смысле слова: общественные, политические); но сюда же мы должны отнести и многообразные формы научных выступлений и все литературные жанры (от поговорки до многотомного романа)» [1, с. 9].

Існує величезна різноманітність мовленнєвих жанрів, різні дослідники представляють свої види мовленнєвих жанрів, які є дещо відмінними від тих видів мовленнєвих жанрів, що представляються іншими. Можна сказати, що досі не існує якогось чіткого визначення мовленнєвого жанру, ця категорія є не достатньо опрацьованою, хоча є досить дивним те, що вивченням мовленнєвих жанрів займалась велика кількість лінгвістів, дослідників та науковців різних країн. Наприклад: Ф.С. Бацевич, В.В. Дементьев, Т.В. Шмельова, Т.В. Радзівська, В.А. Тиригіна, М.Н. Кожина, О.Я. Шмельова, В.А. Салімовський, С.Ю. Данилов, О.М. Сороченко та багато інших. Але до цих пір не існує окресленої дефініції, стислого та логічного визначення найістотніших особливостей мовленнєвого жанру, виділяючи, однак, вторинні (складні) та первинні (прості, які реалізуються щоденним спілкуванням) жанри. «Вторичные (сложные) речевые жанры – романы, драмы, научные исследования всякого рода, большие публицистические жанры и т. п. – возникают в условиях более сложного и относительно высокоразвитого и организованного культурного общения (преимущественно письменного): художественного, научного, общественно-политического и т. п. [1, с. 10].

Редакційна стаття – це жанровий різновид наукового функціонального стилю. **Під редакційною статтею** розуміється стаття періодичного видання, мета якої полягає у повідомленні різних подій, новин, фактів про ту чи іншу сфери діяльності, взагалі, у поданні різноманітної інформації. У редакційній

(редакторській) статті автор має змогу висловити свої особисті думки та своє ставлення до того, що він повідомляє і тим самим може змусити читача обговорювати викладену у статті інформацію або хоча б замислюватися над нею. Для того, щоб визначити поняття наукової редакційної статті, її особливості та специфіку, треба спочатку розглянути стиль, до якого вона відноситься, а саме науковий стиль мови. Журнальні періодичні видання, виконуючи інформативну функцію, визначають форми, головні положення та принцип наукового обміну інформацією (спілкування), і тим самим сприяють встановленню різноманітних пізнавальних стосунків та зв'язків людей, які пов'язані між собою спільними інтересами (науковими). Центральне місце у здійсненні цих відносин належить саме статті. Вона є «основним постачальником інформації для внутрішнього наукового спілкування вчених і спеціалістів» [3, с. 34].

Наукова редакційна стаття представляє науковий текст, який, в основному, друкується у часописах та періодичних виданнях і мета якого полягає у описі автором результатів важливих наукових досліджень, розгляду важливих і дискусійних питань, наданні нової інформації про результати наукових досліджень, та взагалі, наданні будь-якої інформації наукового характеру, доведеності її правдивості та правильності, а й можливості зацікавити або привабити нефахівців до важливих практичних питань тієї чи іншої науки, що потребує вирішення, вивчення, дослідження. Наукова стаття є найбільш розповсюдженим видом наукової публікації. «Наукова стаття – це той жанр наукової літератури, що дає змогу здійснювати комунікаційний процес не лише в інтересах замкненої групи «втаємничених», а й задля підвищення загальної інформаційної культури суспільства, якому не байдуже, як саме, у яких напрямках розвивається наука і наскільки ефективними є її досягнення» [6, с. 54].

Позамовними рисами редакційних статей наукового стилю є логічність, абстрагованість, аргументованість тверджень; послідовність, точність, переконливість викладу думок та інформації, лаконічність, недвозначність висловлювань та їх переконливість; узагальненість понять та явищ; вміст аналізу, доказів і висновків, цитат, посилань, так як науковий стиль мови прагне до цілеспрямованої передачі інформації наукового характеру.

Точність статті наукового стилю вбачається у використанні такої лексики, яка характеризується абсолютною відповідністю до реалій життя, використання таких слів, які б реалістично передавали зміст висловленого (використання не багатозначних виразів та термінів). А абстрагованість досягається завдяки використанню лексичних одиниць, що мають абстрактне або узагальнене значення. Стаття, в тому числі наукова, розглядає сучасні питання науки, перспективи наукових розвідок, то треба дотриматися такої риси як лаконічність.

Логічність та ясність редакційної статті наукового стилю проявляється у словосполученнях та реченнях, що містять вставні слова та конструкції (*however, nevertheless, on the one hand, on the other hand, according to, moreover,*

at any rate, at any case, anyway; above all, first of all, primarily, therefore, thus, hence, consequently, comparatively (відносно), eventually, ultimately, in the end та багато інших, реченнях зі сталими висловами (I wish to emphasize..., another point of considerable interest is..., an interesting problem is that of..., one of the most remarkable of..., phenomena is..., it is by no means trivial), зв'язному тексті (композиція наукового тексту – вступ, основна частина, висновки), а й ясність забезпечується точністю та зрозумілістю викладу наукової інформації. Виклад науково – технічного матеріалу у науковому тексті подається з використанням великої кількості певних структур, в текстах даного типу домінує вживання іменних структур. Наприклад: (*productivity increase, quality improvement, baggage inspection procedure*). Характерною особливістю текстів даного типу є використання безособового способу подання наукової інформації (*it is known that, it can be said that, there is an opinion that*).

Редакційні статті цього стилю також характеризується наявністю специфічної наукової термінології, спеціальної, специфічної фразеологічної наукової мови, безособових, неозначено-особових речень та складних синтаксичних конструкцій, і відрізняється порівняно з іншими текстами відсутністю емоційно-забарвленої лексики.

Отже, послідовно розглянувши, мовленнєвий жанр, основні характеристики та особливості редакційної статті в контексті наукового стилю визначено специфіку саме наукової редакційної статті.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бахтин М.М. Проблемы речевых жанров / М.М.Бахтин // Эстетика словесного творчества. – М. : Искусство, 1986. – 445 с.
2. Шевчук М.В. Мовленнєвий жанр як категорія організації мовного коду в комунікативному дискурсі [Електронний ресурс] // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. – В., 2009. – Режим доступу: http://archive.nbu.gov.ua/portal/natural/nvnu/filolog/2009_5/R7/Shevchuk.pdf (дата обращения 12.11.13). – Название с экрана.
3. Коновець О. Сучасна періодика в системі наукової комунікації / О. Коновець, А. Бойко, Н. Зелінська, // вісник української академії друкарства. – Л. – 2009.
4. Кожина М.Н. Стилистика русского языка: ученик / М.Н. Кожина, Л.Р. Дачкаева, В.А. Салимовский. – М.: Флинта : Наука, 2008. – 464 с.
5. Арнольд И.В. Стилистика. Современный английский язык: Учебник для вузов / И.В. Арнольд. – 4-е изд., испр. и доп. – М.: Флинта: Наука, 2002. – 384 с.
6. Зелінська Н.В. Комунікація, імітація, профанація? [Електронний ресурс] / Н.В. Зелінська // Українська академія друкарства. – Режим доступу: http://www1.nas.gov.ua/publications/books/serii/academy/1102010/Documents/2013_8/54_NU-8-Zelinska.pdf

7. Савченко А.Л. Аналіз синтаксичних особливостей наукових текстів на заняттях з дисципліни «Наукове мовлення» / А.Л. Савченко // Дослідження з лексикології і граматики української мови, вип. 10, 2011 http://archive.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Dlgum/2011_10/Artcl30.pdf